

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	121
Land:	Sierra Leone
Kilde:	Utrikesdepartementet
Titel:	"Mänskliga rättigheter i Sierra Leone"
Udgivet:	6. marts 2007
Optaget på baggrundsmaterialet:	23. marts 2007

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en översiktlig sammanställning över hur de mänskliga rättigheterna efterlevs, grundad på den svenska ambassadens bedömningar.

Rapporten kan inte ge en fullständig bild. Information bör sökas också från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Sierra Leone 2006

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Sierra Leone är nu efter 11 år av väpnad konflikt i en period av återuppbyggnad och återgång till det normala. Efter fredsavtal i Lomé 1999 och en omfattande DDR-process (avväpning, demobilisering och återanpassning av forna kombattanter) förbereder nu landet sig för det andra presidentvalet efter krigsslutet, beräknat att äga rum 2007. Den tidigare FN-styrkan, UNAMSIL har ersatts av UNIOSIL, UN Integrated Office for Sierra Leone vars huvuduppgifter är att bekämpa korruption, förbättra transparensen, etablera rättsamhället och att assistera Sierra Leone i förebereelserna av presidentval 2007. Fortfarande är behoven av social service och infrastruktur enorma bland befolkningen. Regeringen har en del stöd från det internationella samfundet men står inte längre som under kriget i det politiska rampljuset.

Nuvarande President Ahmad Tejan Kabbah valdes med absolut majoritet i de första presidentvalen i maj 2002. De lokalval som genomfördes i maj 2004 blev ytterligare ett steg i konsolideringen av demokratiska institutioner i landet. Nu förbereder sig regeringspartiet SLPP (Sierra Leone People's Party) tillsammans med andra partier APC (All Peoples Congress), PLP (Peoples Liberation Party) och PMDC (Peoples Movement for Democratic Change) för val 2007.

Instabiliteten i regionen, den bräckliga freden i Liberia, de ökande politiska spänningarna i Guinea och situationen i Elfenbenskusten utgör potentiella hot mot freden i Sierra Leone.

Två viktiga institutioner har inrättats för att konsolidera fredsfrämjande och försoning och motverka straffrihet, nämligen en sannings- och försoningskommission, Truth and Reconciliation Commission (TRC), och en särskild domstol för Sierra Leone, Special Court for Sierra Leone (SCSL). Båda institutionerna inledde sin verksamhet 2002. Fredsavtalet i Lomé innebar en kontroversiell amnesti. Relationen mellan de båda institutionerna har varit

konfliktfylld och har präglats av den frågan om i vilken utsträckning utsagor av vittnen/förövare/offer kan ligga till grund för åtal i SCSL. Specialdomstolen inrättades för att döma de grövsta krigsförbrytelseerna. I domstolen ingår både nationella och internationella domare. För närvarande pågår rättegångar mot 9 personer som står åtalade bland annat för brott mot mänskligheten, mot internationell humanitär rätt och mot mänskliga rättigheter. Bland de åtalade märks Liberias förre president, Charles Taylor som efter sitt fall i Liberia 2003 har vistats i landsexil i Nigeria. Han ”flydde” från sin husarrest men tillfångatogs och utlämnades, bland annat på president Sirleaf Johnsons begäran, till SCSL i Freetown. Efter förhandlingar har Taylor senare förts till Haag för rättegång inom SCSL:s jurisdiktion men i den internationella brottsmålsdomstolens lokaler. Storbritannien har åtagit sig att straffverkställighet för Taylor kan ske i landet.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna för mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Sierra Leone har anslutit sig till:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) samt till dess första fakultativa tilläggsprotokoll om enskild klagorätt, men däremot inte till dess andra fakultativa tilläggsprotokoll om dödsstraffet.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR).

Sierra Leone har ratificerat:

- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (CERD).
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) och undertecknat det fakultativa tilläggsprotokollet om enskild klagorätt.
- Konventionen om barnets rättigheter (CRC) och dess tilläggsprotokoll om barn i väpnade konflikter respektive handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.
- Flyktingkonventionen och det tillhörande protokollet från 1967.
- Konventionen mot tortyr (CAT) men inte det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr som endast har undertecknats.
- Romstadgan för internationella brottsmålsdomstolen ICC.

Uppgifter om rapportering är knapphändiga men det framgår av UNHCHR:s hemsida att Sierra Leone är försenad med rapportering till alla konventioner.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Regeringen sanktionerar inte politiska mord. Det finns dock uppgift om att så kallade ofrivilliga försvinnanden förekommer. Under krigsåren begicks övergrepp av grymmaste slag och tortyr var mycket vanligt. Under kriget kidnappades både kvinnor och barn för att tjäna som soldater och krigsslavar och många av kvinnorna uppges fortfarande hållas i sexslaveri. Upprepade fall av övergrepp och våldtäkt genomförda av polisen har rapporterats utan påföljd. Landets fängelser både i Freetown och i landsorten har undermålig standard. De är överbelagda, saknar sanitetsinrättningar, fångarna får inte tillräckligt med mat- och har inte heller tillgång till tillräcklig medicinsk vård. Dessutom är de intagna utsatta för återkommande övergrepp.

4. Dödsstraff

Dödsstraff finns fortfarande i Sierra Leone och kan utdömas som straff för mord och förräderi. Den senaste kända avrättningen verkställdes 1998. Många enskilda organisationer kämpar mot dödsstraffet, bland annat Amnesty International, National Forum for Human Rights, Caritas Makeni samt student- och arbetarrörelsen. Så sent som 2004 utdömdes dödsstraff för 10 personer som påföljd för destabiliserande av landets ledning (statskupp). Dödsstraffen genomfördes inte.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Lagen om frihet och oberoende under undantagstillstånd som föreskrivs i konstitutionen respekteras. Häktningar utan häktningsorder är vanligt förekommande. Den som berövats friheten har enligt lagen rätt att inom 24 timmar få kännedom om orsaken till häktningen och inom 72 timmar rätt till rättegång. Dessa regler respekteras sällan utan det förekommer att fångar fått vänta i fängelser i åratal på rättegång. Det finns uppgifter om att 40 procent av fångarna i landets fängelser väntar på rättegång. Det finns inga uppgifter om begränsad rörlighet inom landet eller över landets gränser. Pass och resehandlingar kan sökas och tillhandahållas utan extra avgift men korruptionen genomsyrar även landets administration.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Det långa kriget har inneburit att de statliga institutionerna och landets ekonomi har raserats. Samtidigt har en våldskultur utvecklats och korruptionen fortsatt att dominera samhället inklusive rättsväsendet. Reformeringsen av rättsväsendet går långsamt. Byggnader, domstolar och fängelser har renoverats. Bristen på kvalificerad personal har bland annat orsakat att till exempel lagreformer för kvinnor (gällande äktenskap, arv och övergrepp) allvarligt har

försenats. Det finns exempel i landsorten på fungerande rättsinstanser som bygger på traditionell rättsskipning. Män och kvinnor är i princip formellt lika inför lagen. Straffbarhetsåldern för barn är 15 år.

7. Strafffrihet

Strafffriheten är utbredd och har varit ett betydande problem under krigsåren. Slutrapporten från sannings- och försoningskommissionens (TRC) arbete, som innehöll 7 000 vittnesmål från hela landet, publicerades 2004. Den innehöll också rekommendationer om lagliga, politiska och administrativa reformer av vilka ingen genomförts av den nuvarande regeringen. Uppföljning av genomförandet av rekommendationerna i kommissionens slutrapport ingår i UNISOIL:s uppdrag.

Sierra Leone har ratificerat Romstadgan om upprättande av den internationella brottsmålsdomstolen, samtidigt som man har överenskommit med USA att amerikanska medborgare inte ska kunna överlämnas till denna domstol enligt artikel 98.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet mm.

Pressfriheten respekteras i princip i enlighet med lagen, och oberoende media (både elektroniska och tryckta) finns. Pressens verksamhet lämnar mycket i övrigt att önska beträffande pressetik. Upprepade övergrepp på regeringskritiska journalister förekommer. Ett exempel var att en tillförordnad chefsredaktör för en känd politiskt oberoende dagstidning "For di people" 2005 utsattes för övergrepp och dog av följderna. Brottet uppgavs vara beställt av en parlamentariker representerande regeringspartiet. Statlig censur förekommer via "National Censor Board". Det finns ett antal oberoende radiostationer som sänder över FM-frekvens. All media regleras av en oberoende kommission, "the Independent Media Commission". Internet har introducerats via det statliga telefonbolaget Sierratel, som inte har någon nämnvärd konkurrens.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

I Sierra Leone råder flerpartisystem. I det senaste parlamentsvalet 2002 deltog ett 20-tal partier. I den nya regeringen finns tre kvinnliga ministrar av totalt 25. Efter de lokala valen 2004 ingår 16 kvinnor bland parlamentets 112 delegater. I högsta domstolen finns en kvinna representerad. De fyra största politiska partierna bland dem som förväntas ställa upp i presidentvalet 2007 är regeringspartiet SLPP (Sierra Leone People's Party), APC (All Peoples Congress), PLP (Peoples Liberation Party) och PMDC (Peoples Movement for Democratic Change). De konkurrerande politiska partierna hindras inte arbeta politiskt men regeringspartiet har fördelar av att vara i regeringsställning. De dominerar samhällsdebatten och har redan under 2006 "tjuvstartat" valkampanjen. I valen har endast de som är medborgare i Sierra Leone rätt att

rösta. På grund av de komplicerade medborgarskapslagarna utesluts därmed den stora kolonin libaneser som bor i Sierra Leone sedan flera generationer tillbaka.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Sierra Leone har ratificerat ILO:s centrala konventioner om mänskliga rättigheter utom de gällande barnarbete (konventionerna nr 138 och 182). I princip förekommer ingen diskriminering på arbetsmarknaden men arbetsförhållandena varierar mellan statligt anställda och anställda vid enskilda organisationer (internationella och nationella). Fackföreningar får verka ostört och mer än hälften av alla arbetare i städerna är anslutna till fackföreningar. Jordbruks- och gruvarbetare har däremot varit motvilliga att gå med i föreningar och militär och polis har inte rätt att organisera sig. Strejkrätt råder men alla strejker måste anmälas 21 dagar i förväg. Regeringen fastställde minimilön för arbetare 1997 som därefter inte reviderats vilket i dag innebär att lönen inte räcker till för att försörja en normalfamilj. Rekommenderad arbetstid är 40-timmar per vecka, vilket ofta överskrids utan extra ersättning. Tvångsarbete är förbjudet i lag men det finns rapporter om att tvångsarbete i vissa s.k. "Chiefdoms" används som bestraffning. Arbetslösheten är överlag hög, särskilt bland ungdom.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Alla har lika rätt till den sjukvård som i statlig regi är mycket bristfällig. Det råder stora skillnader mellan stad och landsbygd beträffande hälsovården. På många platser inne i landet har infrastrukturen förstörts av kriget, även sjukvårdsinrättningar. Det kommer att ta tid att bygga upp ett fungerande sjukvårdssystem då det även saknas kvalificerad personal. Rätten till ett fungerande hälsovårdssystem kan alltså inte sägas vara uppfylld. Fortfarande ombesörjs sjuk- och hälsovård till en betydande del av enskilda organisationer som återkommande sänder larmsignaler om det undermåliga sjuk- och hälsovårdssystemet i Sierra Leone. Hälsoministeriet är svagt och saknar resurser. Det finns inga färsk siffror att tillgå men 2003 uppgick budgeten för hälsovård till blygsamma 7.9 procent av landets totala budget. Det förekommer ingen egentlig diskriminering inom vården men de som har råd kan också få vård varför den fattiga majoriteten av befolkningen indirekt diskrimineras. Privat sjukvård finns att tillgå för dem som kan betala.

12. Rätten till utbildning

Undervisningen är fri men böcker, skolmaterial och skoluniformer är avgiftsbelagda. Utbildningsväsendet har utsatts för samma påfrestningar som sjukvården under kriget. I många byar har infrastrukturen såsom skolor och lärarbostäder förstörts, varför den i lag stadgade skolplikten inte tillämpas för

tillfället. I dagsläget är bara ca 41 procent av barn i skolåldern inskrivna i grundskola. Flickor och pojkar har i princip samma rättigheter till skolgång men enligt tradition sätter familjerna hellre sina söner i skolan medan flickorna förväntas växa upp till goda hustrur. Uppskattningsvis kan endast 6 procent av landets kvinnor läsa och skriva. UNICEF har dock noterat en ökning av antalet inskrivna flickor i skolan efter kriget. Både regeringen och enskilda organisationer försöker att öka kunskapen om och respekten för de mänskliga rättigheterna genom information och utbildning.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Livsvillkoren i Sierra Leone är mycket knappa även om fredsprocessen har bidragit till vissa förbättringar. De flyktingar som återvänt antingen från grannländerna eller från Freetown har kommit till byar där deras hus raserats eller plundrats. Infrastruktur som vägnät och försörjning av rent dricksvatten lämnar mycket övrigt att önska. I UNDP:s fattigdomsindex år 2005 återfanns Sierra Leone näst sist före Niger på listan. Ett betydande återuppbyggnadsarbete ligger framför det sierraleonska folket.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Kvinnor har under kriget varit särskilt utsatta för ofredande och övergrepp. De som begått övergreppen har främst varit rebell- och milisgrupper. Kvinnomisshandel förekommer i hemmen men anmäls sällan. I byarna är polygami vanligt medan kvinnlig otrohet ofta leder till misshandel. Kvinnomisshandel är i princip accepterat medan våldtäkt kan ge upp till 14 års fängelse om det anmäls och följs upp med rättsprocess. Kvinnlig könsstympning är tillåtet på barn från fem års ålder enligt lagen och tillhör traditionen i Sierra Leone. UNICEF har uppskattat att 80 - 90 procent av alla kvinnor har utsatts för könsstympning. Det finns upprepade rapporter om barn som omkommit efter sviterna av ingreppen.

Prostitution är utbredd och har så varit bland de kvinnor som varit på flykt och kopplats bort från sina vanliga sociala sammanhang. Trots en ny lag som förbjuder handel med människor rapporteras Sierra Leone vara ursprungs-, transit- och mottagarland för handel med kvinnor. Sammanfattningsvis har kvinnan en underlägsen ställning i alla avseenden, även vad gäller utbildning, ekonomiska möjligheter och sjukvård beträffar.

15. Barnets rättigheter

Regeringen har visat sin avsikt att respektera barnets rättigheter genom att ratificera barnkonventionen samt de tillhörande frivilliga protokollen. Man har också antagit en barnstadga i parlamentet. Det förekommer inte desto mindre

gatubarn, barnprostitution och barnarbete i betydande utsträckning. Under kriget rekryterades barn från åtta års ålder som soldater. Det svåra arbetet med att återanpassa barnen till sina familjer och till ett vanligt familjeliv pågår fortfarande bland annat med stöd av UNICEF. Trots en ny lag som förbjuder människohandel har det rapporterats om handel med barn för jordbruksarbete, hushållsarbete och prostitution. Det rör sig dels om inhemsk hantering, dels om export till andra länder i regionen, Nordamerika och Europa. Sierra Leone har också nämnts som ett transitland. Könssstympling är tillåtet på barn från fem års ålder.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Befolkningen i Sierra Leone är mycket blandad och det finns 18 etniska grupper. Varje folkgrupp har sitt eget språk, men en stor del av befolkningen talar dessutom krio - en typ av engelsk kreol. Det är inte ovanligt med giftermål mellan folkgrupperna. Etnicitet och religion bedöms inte varit bakomliggande orsaker till inbördeskriget. Regionala motsättningar och korruption i samband med upphandlingar, utnämmandet av ämbeten och professionella befordringar förekommer i stor utsträckning.

För icke-afrikaner är det svårt att erhålla sierraleonskt medborgarskap. Vid äktenskap mellan afrikan och icke-afrikan måste fadern vara av afrikanskt ursprung för att barnet skall bli sierraleonsk medborgare. För invandrare som vill söka medborgarskap krävs att man bott 15 år oavbrutet i landet eller att man vistats de 12 senaste månaderna och 15 av de senaste 20 åren i Sierra Leone.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Lagen förbjuder homosexuellt umgänge och homosexuella diskrimineras både officiellt och socialt. Äktenskap mellan människor av lika kön har fördömts av ministeriet för socialt välbefinnande, gender och barn. Rapporter finns om mord mot bakgrund av sexuell läggning.

18. Flyktingars rättigheter

Det finns för närvarande ca 60 000 flyktingar från främst Liberia på sierraleonsk mark. UNHCR ombesörjer att dessa får det stöd de behöver och har rätt till. Under året har viss återflyttning till Liberia skett. UNHCR har aktivt uppmuntrat hemflytt från och med torrperiodens början 2006, självklart med hänsyn tagen till säkerhetsläget i Liberia.

19. Funktionshindrades rättigheter

Personer med funktionshinder har inga speciella rättigheter och det finns ingen lag som säger att staten skall tillhandahålla hjälpmedel eller på annat sätt underlätta de funktionshindrades livssituation. Det förekommer ingen direkt

diskriminering på arbetsmarknaden men eftersom det finns få jobb att tillgå har funktionshindrade personer liten chans att få arbete. De grymma metoder som rebellerna utnyttjade under kriget har fått till följd att tusentals människor är lemlästade och saknar möjlighet att försörja sig själva. Enskilda humanitära organisationer försöker att höja livskvaliteten hos de drabbade genom att tillhandahålla hjälpmedel, proteser och utbildning.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Det finns flera oberoende organisationer som kämpar för att öka respekten för mänskliga rättigheter bland annat Campaign for Good Governance, Forum of Conscience and Network Movement for Peace and Justice. Tillsammans med andra organisationer ingår dessa i National Forum for Human Rights (NFHR) som har till uppgift att samordna och att ge tekniskt stöd till de enskilda organisationerna.

Det nationella organet för mänskliga rättigheter "National Commission for Democracy and Human Rights" (NCDHR) har bara blygsamma aktiviteter på grund av bristande ekonomiska resurser.

Regeringsrepresentanter rapporteras genomgående vara hjälpsamma vid undersökningar och utredningar som genomförs av organisationerna. Det har dock under krigstiden funnits en försiktighet vad gäller publicering av funna resultat.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Den nu utfasade FN-styrkan UNAMSIL har haft en speciell sektion för mänskliga rättigheter. Den har ersatts av UNIOSIL; UN Integrated Office for Sierra Leone vars huvuduppgifter bland annat är att bekämpa korruption, stödja etablerandet av rättsamhället och att assistera Sierra Leone i föreberedelserna av presidentval 2007 liksom att följa upp rekommendationerna i TRC:s slutrapport.

Storbritannien har, i samband med sitt stöd till reformeringen av Sierra Leones armé, bidragit till att landets nya armé har fått grundläggande kunskaper i respekten för mänskliga rättigheter.

Sveriges har inga direkta insatser på MR-området. Däremot kan nämnas Svenska Rädda Barnens program för utbildning om barns rätt. Programmet vänder sig till väpnade grupper inom ECOWAS och får stöd från Sida. Utbildningen har genomförts i Sierra Leone. Sverige stöder också UNDP i dess arbete att minska arbetslösheten bland ungdom i samarbete med Sierra Leones regering som tagit fram ett nationellt program för det syftet.